

Arkadiusz PŁOMIŃSKI*
Daniel BAKOTA**

Wybrane uwarunkowania rozwoju kultury fizycznej w województwie sieradzkim w latach 1975–1998

Streszczenie

1 czerwca 1975 r. wprowadzono nowy dwustopniowy podział administracyjny kraju, tworząc 49 nowych województw. Jednym z nowo powstałych było województwo sieradzkie. Na obszarze województwa sieradzkiego rozwój kultury fizycznej koordynował i nadzorował wydział ds. kultury fizycznej i turystyki (nazwa wydziału w omawianym okresie wielokrotnie ulegała zmianom). Do głównych czynników warunkujących rozwój kultury fizycznej w województwie sieradzkim należały: wielkość środków finansowych przeznaczanych na zadania związane z kulturą fizyczną, infrastruktura sportowa oraz wykwalifikowane kadry trenersko-instruktorskie

Słowa kluczowe: kultura fizyczna, województwo sieradzkie, infrastruktura sportowa.

Celem pracy jest przedstawienie wybranych uwarunkowań rozwoju kultury fizycznej w województwie sieradzkim w latach 1975–1998. Cezurę początkową pracy wyznacza 1975 r., w którym weszła w życie reforma administracyjna o dwustopniowym podziale terytorialnym kraju. W wyniku reformy zostało utworzone województwo sieradzkie. Cezurę końcową wyznacza 1998 r., w którym województwo sieradzkie zostało zlikwidowane, a jego ziemie ponownie zostały włączone do województwa łódzkiego.

W pracy zastosowano metody badawcze: analizę źródeł historycznych, indukcję, dedukcję, syntezę oraz metodę porównawczą. Kwerenda archiwalnych materiałów źródłowych została przeprowadzona w Archiwum Państwowym w Łodzi – Oddział w Sieradzu. Szczególnie cenne okazały się: Zespół Akt Urzędu Statystycznego w Sieradzu z lat 1975–1998 oraz Zespół Akt Urzędu Wojewódzkiego w Sieradzu z lat 1975–1998. Ponadto do przygotowania pracy zostały wykorzystane źródła drukowane, prasa oraz literatura przedmiotu.

* Mgr, Instytut Kultury Fizycznej i Turystyki, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

** Dr, Instytut Kultury Fizycznej i Turystyki, Akademia im. Jana Długosza w Częstochowie.

W dniu wejścia w życie dwustopniowego podziału terytorialnego kraju (1 czerwca 1975 r.) nadzór nad rozwojem kultury fizycznej w Polsce sprawował powołany w 1960 r. Główny Komitet Kultury Fizycznej i Turystyki (GKKFiT)¹. Zasadnicze zmiany w strukturach zarządzających kulturą fizyczną w Polsce, po wejściu w życie reformy administracyjnej z 1975 r., wprowadziły dwie ustawy z 26 maja 1978 r.² Na ich mocy w miejsce GKKFiT utworzono Główny Komitet Kultury Fizycznej i Sportu (GKKFiS) oraz Główny Komitet Turystyki (GKT)³. W latach 1985–1987 dwukrotnie dokonano reorganizacji w zarządzaniu kulturą fizyczną na szczeblu centralnym. Na mocy ustawy z 12 listopada 1985 r. zniesiono dwa resorty GKKFiS oraz GKT. W ich miejsce powołano GKKFiT, czym powrócono do struktury organizacyjnej z lat 1960–1978⁴. Następnie postanowiono połączyć sprawy kultury fizycznej i młodzieży, powołując 23 października 1987 r. Komitet do Spraw Młodzieży i Kultury Fizycznej (KdSMiKF). Tym samym likwidacji uległ istniejący dwa lata GKKFiT. Transformacja ustrojowa, a w szczególności związane z nią przemiany społeczno-gospodarcze miały duży wpływ na kształt rozwoju kultury fizycznej w Polsce w latach dziewięćdziesiątych XX wieku⁵. W tym okresie zlikwidowano KdSMiKF, a w jego miejsce 25 stycznia 1991 r. utworzono Urząd Kultury Fizycznej i Turystyki (UKFiT)⁶.

Kształt centralnych organów administracji państwowej odpowiedzialnych za sprawy związane z kulturą fizyczną miał przemożny wpływ na strukturę organizacyjną zarządzającą kulturą fizyczną na poziomie wojewódzkim. W 1975 r. w sieradzkim Urzędzie Wojewódzkim utworzono Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki. Do zadań wydziału w zakresie kultury fizycznej należało:

- prognozowanie, programowanie oraz planowanie rozwoju wszystkich form kultury fizycznej;
- współdziałanie w rozwoju wychowania fizycznego dzieci i młodzieży w placówkach oświaty i wychowania;
- opracowywanie planów w zakresie inwestycji, modernizacji i remontów obiektów oraz urządzeń sportowo-rekreacyjnych;
- dokonywanie analiz i ocen wykonania przyjętych planów, uchwał i zadań programowych;

¹ J. Gaj, *Wychowanie fizyczne i sport w Polsce Ludowej*, Poznań 1987, s. 24.

² J. Gaj, K. Hądzelek, *Dzieje kultury fizycznej w Polsce*, Poznań 1997, s. 190.

³ E. Małolepszy, *Z dziejów organizacji i zarządzania kulturą fizyczną w Polsce w latach 1918–1998*, J. Rodziewicz-Gruhn, E. Małolepszy (red.): „Prace Naukowe AJD w Częstochowie. Kultura Fizyczna”, z. 4, Częstochowa 2001, s. 94.

⁴ T. Dubrawski, *Zmiany w organizacji kierowania przez państwo kulturą fizyczną w Polsce w okresie od 1984 do 2000 roku*, J. Rodziewicz-Gruhn, E. Małolepszy (red.): „Prace Naukowe AJD w Częstochowie. Seria: Kultura Fizyczna”, z. 5, Częstochowa 2003, s. 130.

⁵ J. Gaj, P. Pieczyński, R. Urban, *Sport w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] J. Gaj, B. Woltman (red.): *Zarys historii sportu w Polsce 1867–1997*, Gorzów Wlkp. 1999, s. 205.

⁶ A. Nowakowski, *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001. Studium historyczno-porównawcze*, Rzeszów 2005, s. 173.

- inicjowanie, popieranie i upowszechnianie kultury fizycznej we wszystkich jej formach i środowiskach społecznych oraz stwarzanie warunków do rozwoju ruchu społecznego w kulturze fizycznej;
- finansowanie kultury fizycznej, a w szczególności planowanie, rozdział i kontrola wydatkowanych na ten cel środków budżetowych oraz środków z wojewódzkiego funduszu rozwoju kultury fizycznej;
- ustalanie potrzeb w zakresie wykwalifikowanej kadry szkoleniowej oraz współdziałanie z właściwymi jednostkami w zakresie szkolenia i doskonalenia kadr kultury fizycznej;
- rejestracja stowarzyszeń kultury fizycznej;
- sprawowanie nadzoru i kontroli nad organizacjami społecznymi, zakładami budżetowymi i jednostkami budżetowymi działającymi w zakresie kultury fizycznej⁷.

Adekwatnie do zmian na szczeblu centralnym w 1979 r. nazwę wydziału zmieniono na Wydział Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki, a następnie w 1989 r. na Wydział ds. Młodzieży, Kultury Fizycznej i Turystyki. W latach 1975–1989 pracami wydziału kierowali: Tadeusz Rozwens (w latach 1975–1981) i Sławomir Tralewski (w latach 1982–1989)⁸. W pierwszych latach okresu transformacji ustrojowej (1990–1998) sprawy kultury fizycznej zostały włączone do Wydziału Spraw Społecznych, w strukturach którego utworzono oddział ds. kultury fizycznej i turystyki (1990 r.). Funkcję kierownika oddziału powierzono Edwardowi Krawczykowi⁹. Następnie w 1991 r. utworzono Wydział Infrastruktury Społecznej i Technicznej, w ramach którego sprawami kultury fizycznej miał się zająć oddział ds. kultury¹⁰. Ostatnią zmianą w strukturach zarządzających turystyką na obszarze województwa sieradzkiego było utworzenie 15 listopada 1994 r. Wydziału Kultury, Sportu i Turystyki. Dyrektorami wydziału w tym okresie byli: Jerzy Kowalski (w latach 1994–1997) i Andrzej Tomaszewicz (1998 r.)¹¹.

Rozwój sportu wyczynowego na obszarze województwa sieradzkiego nadzorowała i koordynowała utworzona 5 czerwca 1976 r. Wojewódzka Federacja Sportu (WFS) w Sieradzu¹². Członkami – założycielami WFS byli przedstawi-

⁷ J. Gaj, K. Hądzelek, *Dzieje kultury...*, s. 191.

⁸ Archiwum Państwowe w Łodzi, Oddział w Sieradzu (dalej: APŁOS), Urząd Wojewódzki w Sieradzu z lat 1975 – 1998 (dalej: UWS), sygn. 1721, Protokół sporządzony w dniu 31 grudnia 1981 roku w sprawie przekazania obowiązków Dyrektora Wydziału kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki UW w Sieradzu ob. Sławomirowi Tralewskiemu, b. pag.

⁹ APŁOS, UWS, sygn. 53, Zarządzenie nr 31 Wojewody Sieradzkiego z dnia 1 sierpnia 1990 roku, w sprawie ustalenia regulaminu wewnętrznego UW w Sieradzu, s. 1, 4, 42.

¹⁰ APŁOS, UWS, sygn. 53, Zarządzenie nr 40 Wojewody Sieradzkiego z dnia 19 czerwca 1991 roku, w sprawie ustalenia regulaminu wewnętrznego UW w Sieradzu, b. pag.

¹¹ APŁOS, UWS, sygn. 54, Zarządzenie nr 53 Wojewody Sieradzkiego z dnia 15 listopada 1994 roku, w sprawie ustalenia regulaminu wewnętrznego UW w Sieradzu, b. pag.

¹² „Głos Robotniczy” 1976, nr 129, s. 2.

ciele 15 klubów sportowych z województwa sieradzkiego. Reprezentowali oni: Ludowy Klub Sportowy (LKS) „Piaś” Sieradz, Międzyzakładowy Robotniczy Klub Sportowy „Budowlani” Zduńska Wola, Wieluński Klub Sportowy, Zakładowy Klub Sportowy „Warta” Sieradz, Klub Sportowy „Żeglina” Sieradz, Spółdzielczy Klub Sportowy „Resursa” Zduńska Wola, Klub Sportowy „Budowlani” Łask, Klub Sportowy „Budowlani” Działoszyn, Kolejowy Klub Sportowy „Olimpia” Zduńska Wola, LKS „Złoczewia” Złoczew, LKS „Piaś” Błaszki, LKS „Burza” Burzenin, LKS „Ner” Poddębice, LKS „Grabia” Łask, Ludowy Klub Sportowy i Turystyczny „Warta” Osjaków¹³. Wojewódzka Federacja Sportu w Sieradzu została zlikwidowana po 15 latach działalności 29 czerwca 1991 r.¹⁴ W okresie tym nadrzędnym celem działalności Federacji był rozwój sportu kwalifikowanego na obszarze województwa sieradzkiego realizowany przez:

- zrzeszanie stowarzyszeń i okręgowych związków sportowych działających w zakresie sportu kwalifikowanego,
- tworzenie warunków do udziału klubów sportowych w państwowym systemie rozgrywek w grach sportowych i mistrzostwach w dyscyplinach indywidualnych,
- organizowanie szkoleń trenerów, instruktorów i zawodników oraz szkolenie i doszkalanie sędziów,
- tworzenie i doskonalenie metod obsługi organizacyjno-finansowej Okręgowych Związków Sportowych i klubów oraz sprawowanie nadzoru nad ich działalnością,
- organizowanie i finansowanie przygotowań reprezentacji województwa do udziału w rozgrywkach szczebla centralnego,
- współudział w organizacji imprez sportowych wojewódzkich, ogólnopolskich i międzynarodowych¹⁵.

Członkami WFS w Sieradzu były Okręgowe Związki Sportowe (OZS), jak również kluby sportowe posiadające osobowość prawną. W ramach Federacji na obszarze województwa sieradzkiego działało 9 OZS i 2 Komisje. Były to: Okręgowy Związek Piłki Nożnej, Okręgowy Związek Lekkiej Atletyki, Okręgowy Związek Piłki Siatkowej, Okręgowy Związek Kolarski, Okręgowy Związek Zapasniczy, Okręgowy Związek Podnoszenia Ciężarów, Okręgowy Związek Tenisa Stołowego, Okręgowy Związek Kajakowy, Okręgowy Związek Szachowy, Komisja Boks i Komisja Tenisa Ziemnego¹⁶. Przyjęcie klubu sportowego na członka następowało na podstawie pisemnego zgłoszenia wnioskodawcy i pozy-

¹³ APŁOS, UWS, sygn. 1818, Deklaracja Założycielska WFS w Sieradzu, s. 21.

¹⁴ APŁOS, UWS, sygn. 1818, Decyzja Wojewody Sieradzkiego o wykreśleniu z Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego w Sieradzu – stowarzyszenia pod nazwą Wojewódzka Federacja Sportu w Sieradzu z dnia 29 czerwca 1991 r., s. 167, 168.

¹⁵ APŁOS, UWS, Statut Wojewódzkiej Federacji Sportu w Sieradzu zatwierdzony na spotkaniu założycielskim odbytym 5 czerwca 1976 roku, Statut Wojewódzkiej Federacji Sportu w Sieradzu wraz ze zmianami zatwierdzonymi przez Walny Zjazd Delegatów odbyty w dniu 30 maja 1981 roku.

¹⁶ „Głos Robotniczy” 1976, nr 152, s. 2; „Głos Robotniczy” 1976, nr 212, s. 2; „Głos Robotniczy” 1976, nr 247, s. 2; „Głos Robotniczy” 1976, nr 264, s. 2; „Głos Robotniczy” 1976, nr 273, s. 2; „Głos Robotniczy” 1980, nr 131, s. 2.

tywnej uchwały Zarządu Federacji. W 1976 r. WFS zrzeszała 16 klubów sportowych. Liczba ta co roku wzrastała: 1977 r. – 20, 1978 – 21, 1979 – 22, osiągając w 1980 – 23 kluby¹⁷. Natomiast na początku 1991 r. do Federacji należały 22 kluby sportowe: „Bizon” Sędziejowice, „Budowlani” Wieluń, „Burza” Burzemin, „Jutrzenka” Warta, „Korab” Łask, LKS Dobroń, LKS Konopnica, LKS Osjaków, LKS Widawa, LKS Wojsławice, „Ner” Poddębice, „Olimpia” Karsznice, „Piaś” Błaszki, „Piaś” Sieradz, „Pogoń” Zduńska Wola, „Resursa” Zduńska Wola, „Sokół” Lutomiersk, „Warta” Działoszyn, „Warta” Sieradz, „Wiktoria” Szadek, WKS Wieluń i „Żeglina” Sieradz¹⁸.

Zarząd WFS w Sieradzu od początku swojego istnienia dużo uwagi poświęcał rozwojowi kadry trenersko-instruktorskiej. W 1975 r. na terenie województwa było zatrudnionych tylko 5 trenerów i 78 instruktorów¹⁹. W celu rozwoju kadr WFS zorganizowała w 1976 r. kurs instruktorski (część ogólną), który ukończyło 56 osób. Część specjalistyczna została zorganizowana tylko z piłki siatkowej. Ukończyło ją 12 osób, z czego 6 podjęło pracę na terenie województwa sieradzkiego²⁰. Część specjalistyczna dla pozostałych dyscyplin nie była organizowana z uwagi na małą ilość kandydatów. Z początkiem 1977 r. WFS nawiązała współpracę z Federacjami z innych województw, które organizowały kursy specjalistyczne. W ten sposób osoby, które ukończyły część ogólną kursu instruktorów, mogły kontynuować szkolenie. Z tej możliwości skorzystało pięciu instruktorów (3 osoby zapasy, 2 – podnoszenie ciężarów)²¹. Kolejnym etapem rozwoju kadr i podnoszenia poziomu szkolenia była Uchwała Zarządu WFS o zatrudnianiu trenerów i instruktorów na etatach w Federacji i oddelegowywania ich do pracy w klubach²². Udział w organizowaniu szkoleń i kursów instruktorskich miały też OZS, niejednokrotnie tworząc w swoich strukturach osobne wydziały ds. szkolenia. W celu skoordynowania działań na rzecz rozwoju kadry szkoleniowej WFS powołała Wojewódzki Zespół Szkoleniowy (WZS), do zadań którego należało: weryfikacja kadry instruktorskiej, organizacja kursów instruktorskich, ocena pracy trenerów i instruktorów, gromadzenie materiałów szkoleniowych dla potrzeb kadry trenersko-instruktorskiej, analiza działalności szkole-

¹⁷ „Nad Wartą” 1980, nr 21, s. 12; APŁOS, UWS, sygn. 1818, Protokół z kontroli przeprowadzonej w WFS w Sieradzu w dniach 27, 28 i 29 grudnia 1979 r., s. 13–18.

¹⁸ APŁOS, UWS, sygn. 1816, Sprawozdanie z działalności WFS w Sieradzu za lata 1986–1991, b. pag.

¹⁹ Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Zespół Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej (dalej: ZKC PZPR), Polska Federacja Sportu (dalej: PFS), sygn. 2/17, Sprawozdanie z działalności organów statutowych Polskiej Federacji Sportu za okres od 19 grudnia 1973 do 31 grudnia 1977 r. oraz z działalności Biura Zarządu PFS w okresie 1.09.1973 r. – 31.12.1977 r., s. 29.

²⁰ APŁOS, UWS, sygn. 1816, Protokół z kontroli problemowej Wojewódzkiej Federacji Sportu w Sieradzu przeprowadzonej w okresie od 26.09.1977 r. do 22.10.1977 r. przez st. rewidenta Wojewódzkiej Federacji Sportu w Kielcach mgr Zbigniewa Zalewskiego, b. pag.

²¹ Tamże.

²² „Głos Robotniczy” 1980, nr 10, s. 7.

niowej oraz systemu kontroli²³. Wojewódzki Zespół Szkoleniowy ściśle współpracował z PZS i OZS, przeprowadzając kursy instruktorskie (podnoszenie ciężarów, lekka atletyka, kajakarstwo, zapasy, piłka siatkowa, piłka nożna) oraz sędziowskie (zapasy, podnoszenie ciężarów, kajakarstwo, zapasy, piłka siatkowa, piłka nożna, tenis stołowy)²⁴. Nawiązał również współpracę z Akademiami Wychowania Fizycznego (AWF) we Wrocławiu i Warszawie, czego efektem były cykliczne konferencje naukowo-szkoleniowe. Staraniem WZS została również utworzona biblioteka wyposażona w zestawy filmów szkoleniowych (tabela 1)²⁵.

Tabela 1. Kadra szkoleniowa w klubach sportowych województwa sieradzkiego w latach 1975–1998

Rok	Kadra szkoleniowa		
	Trenerzy	Instruktorzy	Razem
1975	11	74	85
1976	5	78	83
1978	23	115	138
1980	30	94	124
1981	24	87	111
1982	24	92	106
1983	27	86	113
1984	27	100	127
1985	34	102	136
1986	31	129	160
1987	32	102	134
1988	30	108	138
1989	30	103	133
1990	31	92	123
1991	23	74	97
1992	24	85	109
1993	31	80	111
1994	80	93	173
1995	40	106	146
1996	9	58	67
1997	17	47	64
1998	14	39	53

Źródło: opracowanie na podstawie Roczników Statystycznych Województwa Sieradzkiego z lat 1977–1998.

²³ APŁOS, UWS, sygn. 1818, Materiały na III Zjazd Sprawozdawczo-Wyborczy WFS w Sieradzu, b. pag.

²⁴ „Nad Wartą” 1980, nr 15, s. 12; 1981, nr 10, s. 12; 1981, nr 24, s. 12.

²⁵ APŁOS, UWS, sygn. 1818, Materiały na III Zjazd Sprawozdawczo-Wyborczy WFS w Sieradzu, b. pag.

Istotną rolę w rozwoju kultury fizycznej odgrywała infrastruktura sportowa. W 1975 r. na obszarze województwa sieradzkiego znajdowało się: 39 boisk do siatkówki, 18 boisk do koszykówki, 82 boiska do 7-osobowej piłki ręcznej, 2 boiska tenisowe, 61 boisk do gier wielkich – w tym 10 z bieżnią okólną, 5 boisk sportowych z widownią do 3 tys. miejsc, 2 stadiony z widownią do 10 tys. miejsc, 6 kąpielisk, 4 pływalnie sztuczne, 1 pływalnia kryta i 47 sal gimnastycznych²⁶. Znaczenie infrastruktury sportowej w rozwoju kultury fizycznej doceniały również władze wojewódzkie. W dniu 12 grudnia 1979 r. Uchwałą Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu przyjęto *Program rozwoju kultury fizycznej i turystyki w województwie sieradzkim do roku 1985*, a w lipcu 1986 r. *Program rozwoju kultury fizycznej i turystyki w województwie sieradzkim do roku 1990*²⁷. W latach 1975–1998 na obszarze województwa sieradzkiego w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej zrealizowano inwestycje m.in.: Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Lututowie (płyta piłkarska, pawilon sportowy, bieżnia okólna o nawierzchni żużlowej), obiekt sportowo-rekreacyjny w Konopnicy (korty tenisowe, pawilon socjalny), pawilon sportowy w Sieradzu (siedziba organizacji społecznych), sala gimnastyczna o wymiarach 30×18 m przy Zbiorczej Szkole Gminnej w Ruścu, pawilony sportowe typu „Pilawa” w Mokrym, Słomkowie, Woli Łaskiej i Złoczewie, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Dalikowie (płyta piłkarska, bieżnia okólna, boisko do gier małych o nawierzchni żużlowej, widownia, urządzenia lekkoatletyczne), pływalnia kryta o wymiarach niecki 25×12,5 m przy Zespole Szkół Budowlanych w Wieluniu, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Ruścu (pawilon socjalno-sportowy, płyta piłkarska, bieżnia okólna o nawierzchni żużlowej, widownia, plac zabaw dla dzieci), Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Widawie (pawilon sportowy, płyta piłkarska, bieżnia okólna, kort tenisowy, boisko do gier małych o nawierzchni mineralnej, urządzenia lekkoatletyczne), sala gimnastyczna w Chotowie (gmina Mokrosko), sala gimnastyczna w Sieradzu, kąpielisko naturalne w Łasku, pawilon typu „Pilawa” w Brzeźniu, sala gimnastyczna w Zduńskiej Woli, Gminny Ośrodek Sportu i Rekreacji w Osjakowie (bieżnia okólna, urządzenia lekkoatletyczne), pływalnia kryta w Sieradzu, pawilon sportowy w Rychłowicach, stadion sportowy w Łasku, hala sportowa przy Zespole Szkół Ogrodnich w Sędziejowicach, sala gimnastyczna w Zadzimiu, uniwersalne boisko do gier małych w Złoczewie²⁸. Ponadto w celu rozwoju masowej kultury fizycznej wybudowano

²⁶ APŁOS, Urząd Statystyczny w Sieradzu z lat 1975–1998 (dalej: USS), sygn. 185, Sprawozdanie jednostkowo-zbiorcze o ilościowym stanie urządzeń na dzień 31 grudnia 1975 roku, s. 1.

²⁷ APŁOS, UWS, sygn. 1811, Uchwała Nr XXIII/77/79 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 12 grudnia 1979 roku w sprawie „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki do 1985 roku”, b. pag.

²⁸ APŁOS, UWS, sygn. 1735, Informacja o rozliczeniu wydatków zbiorczego budżetu województwa z tytułu opóźnień w planowanym uruchomieniu nowych jednostek lub obiektów i urządzeń w istniejących jednostkach w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 1980 roku, b. pag.; APŁOS,

10 urzędzeń (uniwersalne boiska oraz place do gier i zabaw) na osiedlach mieszkalnych i terenach rekreacyjnych w Sieradzu, Zduńskiej Woli, Wieluniu, Łasku i Poddębicach.

Dużą rolę w rozwoju infrastruktury sportowej na obszarze województwa sieradzkiego odegrało Wojewódzkie Zrzeszenie LZS, w strukturach którego działała Społeczna Sekcja Budownictwa. W latach 1975–1989 wybudowano m.in.: wielofunkcyjny stadion sportowy w Warcie (1979 r.), wyciąg narciarski w Strońsku (31 stycznia 1980 r.), pawilon sportowy typu „Pilawa” LKS „Złoczewia” Złoczew (25 października 1980 r.) oraz boisko sportowe LZS Rychnówice (wyróżnione w ogólnopolskim konkursie „Boisko w każdej wsi” za lata 1985/86)²⁹. Ponadto 1 czerwca 1982 r. oddano do użytku Wojewódzki Ośrodek Szkoleniowy LZS w Burzeninie³⁰. Ośrodek w części sportowej dysponował: pełnowymiarowym boiskiem do piłki nożnej, uniwersalnym boiskiem do gier małych, kortem do tenisa ziemnego, bieżnią sześciotorową (na prostej osiem torów) o nawierzchni kortowej, urządzeniami lekkoatletycznymi oraz pawilonem siłownią do podnoszenia ciężarów z pięcioma pomostami. Natomiast w części noclegowej dysponował 22 pokojami z ponad 70 miejscami noclegowymi. Wojewódzki Ośrodek Szkoleniowy był również wyposażony w wypożyczalnię sprzętu sportowo-rekreacyjnego oraz w strzeżone pole biwakowe³¹. Po zrealizowaniu większości planowanych inwestycji w 1998 r. na obszarze województwa sieradzkiego znajdowały się: 4 pływalnie kryte (w tym 3 o wymiarach 25×12,5 m), 9 pływalni otwartych (5 o wymiarach poniżej 25×12,5 m, 1 o wymiarach 25×12,5 m i 3 o wymiarach 50×20 m), 4 hale sportowe (1 wielofunkcyjna o wymiarach 44×22 m i 3 o wymiarach od 36×18 m do 44×22 m), 108 sal sportowych (51 uniwersalnych, 55 pomocniczych i 2 specjalistyczne), 97 boisk do gier małych (35 do piłki ręcznej, 32 do koszykówki i 30 do siatkówki), 98 boisk uniwersalnych, 23 korty tenisowe, 19 stadionów (w tym 17 z widownią do 3000 miejsc), 42 boiska do gier wielkich (w tym 12 z bieżnią okólną i 10 z bieżnią prostą) i 6 strzelnic (w tym 1 do broni pneumatycznej)³².

UWS, sygn. 1811, Sprawozdanie z wykonania Uchwały Nr XXIII/77/79 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 12 grudnia 1979 roku w sprawie „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki do 1985 roku”, b. pag.; APŁOS, UWS, sygn. 1811, Egzekutywa Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Sieradzu, 29 października 1987 rok, b. pag.; APŁOS, UWS, sygn. 1742, Informacja o wykorzystaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu za rok 1987, b. pag.; „Głos Robotniczy” 1989, nr 247, s. 6; „Nad Wartą” 1989, nr 43, s. 12.

²⁹ „Nad Wartą” 1980, nr 16, s. 12; „Wiadomości Sportowe” 1986, nr 9, s. 7; Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe (LZS) w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

³⁰ „Nad Wartą” 1982, nr 16, s. 12.

³¹ APŁOS, UWS, sygn. 1737, Informacja RW Zrzeszenia LZS w Sieradzu dotycząca Wojewódzkiego Ośrodka Szkoleniowego LZS w Burzeninie z dnia 26 maja 1982 roku, b. pag.; Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia w Sieradzu 1975–1989, b. pag.

³² Główny Urząd Statystyczny, *Kultura fizyczna w latach 1990–1998*, Warszawa 1999, s. 172–177.

Rozwój kultury fizycznej na obszarze województwa sieradzkiego był nieodzwrotnie uwarunkowany wysokością posiadanych środków finansowych. Coroczny budżet cząstkowy województwa na finansowanie zadań z zakresu kultury fizycznej i turystyki składał się z budżetu jednostkowego Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki (WKFiT) Urzędu Wojewódzkiego w Sieradzu oraz z budżetów miast, miast-gmin i gmin z obszaru województwa sieradzkiego. Ponadto otrzymywano dotację z Totalizatora Sportowego, Centralnego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu (CFRKFIS), Powszechnego Zakładu Ubezpieczeń, jak również z WKFSiT Urzędu Miejskiego w Łodzi³³. Stowarzyszenia, kluby i organizacje sportowe oprócz dotacji celowych uzyskiwały dochody z działalności statutowej, inicjatyw gospodarczych, jak również od patronackich zakładów pracy. Nadzór nad podziałem i wykorzystaniem środków na cele związane z kulturą fizyczną sprawował WKFiT, jak również dwa fundusze celowe: Wojewódzki Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej i Wojewódzki Fundusz Turystyki i Wypoczynku³⁴. Posiadane środki finansowe na rozwój kultury fizycznej w województwie sieradzkim przekazywane z budżetu województwa były przeznaczone m.in. na działalność statutową organizacji, towarzystw i stowarzyszeń społecznych: Automobilklubu Sieradzkiego, Sieradzkiego Okręgowego Związku Żeglarskiego, Szkolnego Związku Sportowego, Towarzystwa Krzewienia Kultury Fizycznej, Wodnego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe oraz Zrzeszenia Sportowego Spółdzielczości Pracy „Start”; finansowanie klubów sportowych realizujących podstawowe zadania w zakresie sportu masowego i kwalifikowanego; dotowano działalność ośrodków sportu i rekreacji: w Sieradzu, Poddębicach, Wieluniu i Zduńskiej Woli; finansowano zadania związane z upowszechnianiem masowej kultury fizycznej (np.: zakup sprzętu sportowego, organizacja imprez sportowo-rekreacyjnych)³⁵. Natomiast WFS posiadane środki finansowe (m.in. przekazywane z budżetu województwa) przeznaczała na zatrudnianie szkoleniowców i oddelegowywanie ich do pracy w klubach na terenie województwa; finansowanie obozów i imprez sportowych; dotowanie udziału młodzieży w finałach Ogólnopolskiej Spartakiady Młodzieży; finansowała zakup sprzętu sportowego, który był nieodpłatnie

³³ APŁOS, UWS, sygn. 1735, Pismo Dyrektora Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki UW w Sieradzu Tadeusza Rozwensa do Państwowego Zakładu Ubezpieczeń w Sieradzu z dnia 23 stycznia 1979 roku, s. 4; APŁOS, UWS, sygn. 1736, Pismo Zastępcy Przewodniczącego GKKFiS do Wicewojewody Sieradzkiego Józefa Kobieli z dnia 24 lutego 1981 roku, s. 29; APŁOS, UWS, sygn. 1742, Informacja o wykorzystaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu za rok 1987, b. pag.

³⁴ APŁOS, UWS, sygn. 1735, Pismo Dyrektora Wydziału Budżetowo-Gospodarczego do Narodowego Banku Polskiego Oddział w Sieradzu z dnia 9 stycznia 1979 roku, s. 2.

³⁵ APŁOS, UWS, sygn. 1734, Analiza z wykonania dochodów i wydatków budżetowych w dziale 87 – Kultura fizyczna i sport w roku 1978, b. pag.; Analiza funduszu obrotowego w zakładach budżetowych za 1978 rok, b. pag.; APŁOS, UWS, sygn. 1741, Informacja o wykorzystaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu za rok 1986, b. pag.

przekazywany klubom i organizacjom sportowym; przekazywała dotację dla klubów na realizację dodatkowych zadań w zakresie rozwoju sportu, jak również finansowała szkolenia i kursy dla sędziów i trenerów (tabela 2)³⁶.

Tabela 2. Środków finansowe przekazane z budżetu województwa sieradzkiego na rozwój kultury fizycznej w latach 1976–1989

Rok	Wysokość przekazanych środków
1976	15 896 000
1977	16 730 000
1978	18 074 000
1980	23 729 000
1982	38 690 000
1983	45 116 000
1984	52 894 000
1985	86 319 000
1986	129 476 000
1987	165 269 000
1988	347 913 000
1989	1 430 847 000

Źródło: opracowanie na podstawie sprawozdań budżetowych województwa sieradzkiego z lat 1976–1989.

W okresie transformacji ustrojowej decyzją wojewody sieradzkiego z dniem 1 stycznia 1991 r. likwidacji uległy dotacje dla stowarzyszeń kultury fizycznej i turystyki, których zasięg działania obejmował teren jednej gminy. Ich działalność mogła być finansowana z prowadzonej działalności gospodarczej, środków pozyskiwanych od sponsorów i zlecniodawców, jak również z budżetu samorządu terytorialnego³⁷. Zmiany te najbardziej odczuł sport wiejski. Gminy, borykając się z problemami finansowymi, nie miały środków na utrzymywanie drużyn sportowych, a na terenach wiejskich pozyskanie sponsora było wręcz niemożliwe. W omawianym okresie większość gmin utrzymywała pojedyncze sekcje piłki nożnej, które występowały w najniższych klasach rozgrywkowych. Z budżetu województwa finansowane były zadania realizowane przez zakłady budżetowe, stowarzyszenia i kluby sportowe, mające na celu upowszechnianie

³⁶ APŁOS, UWS, sygn. 1816, Sprawozdanie z działalności WFS w Sieradzu za lata 1986–1991, b. pag.

³⁷ APŁOS, UWS, sygn. 1749, Zasady finansowania stowarzyszeń kultury fizycznej i turystyki oraz udzielania pomocy samorządom terytorialnym w zakresie utrzymania obiektów sportowych wynikających z aktualnego podziału kompetencji pomiędzy administrację rządową i samorządową, zatwierdzone przez wicewojewodę sieradzkiego Andrzeja Ruszkowskiego w dniu 14 stycznia 1991 roku, b. pag.; „Nad Wartą” 1991, nr 3, s. 12.

kultury fizycznej i turystyki na terenie większym niż obszar jednej gminy, a w szczególności dotyczące: organizacji i promocji masowych imprez sportowych, rekreacyjnych i turystycznych, upowszechniania kultury fizycznej wśród dzieci i młodzieży, działalności statutowej SZS, działalności zmierzającej do rozwoju kultury fizycznej w środowisku wiejskim, wśród inwalidów i osób niepełnosprawnych, jak również realizacji programów aktywności ruchowej dla osób trzeciego wieku³⁸. Zgodnie z wytycznymi w latach 1991–1998 z budżetu województwa dofinansowanie otrzymały stowarzyszenia kultury fizycznej³⁹: WZ LZS (1991 r. – 425 mln zł, 1992 – 162 mln zł, 1993 – 132 mln zł, 1994 – 210 mln zł, 1995 – 24 000 zł, 1996 – 31 000 zł, 1997 – 39 000 zł), SZS (1991 – 470 mln zł, 1992 – 230 mln zł, 1993 – 167 mln zł, 1994 – 187,3 mln zł, 1995 – 26 406 zł, 1996 – 29 471 zł, 1997 – 45 200 zł), Zrzeszenie „Start” (1991 – 50 mln zł, 1992 – 30 mln zł, 1993 – 26 mln zł, 1994 – 50 mln zł), TKKF (1991 – 230 mln zł, 1992 – 80 mln zł, 1993 – 8 mln zł, 1994 – 16 mln zł, 1995 – 5 000 zł), KS „Resursa” Zduńska Wola (1995 – 7 000 zł, 1996 – 8 000 zł, 1997 – 10 000 zł), WOPR (1995 – 16 000 zł)⁴⁰. Ponadto finansowano zadania związane z rozwojem sportu dzieci i młodzieży (szkolenia sportowe, organizacja obozów, zakup sprzętu sportowego, promocja sportu dzieci i młodzieży)⁴¹.

W latach 1975–1998 głównymi czynnikami warunkującymi rozwój kultury fizycznej na obszarze województwa sieradzkiego były: wykwalifikowana kadra trenersko-instruktorska, infrastruktura sportowa oraz wysokość środków finansowych przekazywanych na realizację zadań z zakresu kultury fizycznej. Negatywnym czynnikiem wpływającym na rozwój kultury fizycznej był kryzys społeczno-gospodarczy kraju z przełomu lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX wieku. Jego skutkiem było wstrzymanie wielu inwestycji sportowych przeznaczonych do realizacji w latach dziewięćdziesiątych, jak również zmniejszająca się liczba klubów sportowych wraz z kadrami szkoleniową. Natomiast pozytywnym aspektem wpływającym na rozwój była struktura organizacyjna zarządzająca kulturą fizyczną, jaką tworzył Wydział Kultury Fizycznej i Turystyki wraz z WFS i organizacjami społecznymi, tj. Zrzeszenie LZS, TKKF, SZS i ZSSP „Start”.

³⁸ APŁOS, UWS, sygn. 1749, Kierunki finansowania kultury fizycznej i turystyki przez administrację rządową szczebla wojewódzkiego, s. 39.

³⁹ Poczynając od 1995 roku, kwoty zostały podane w PLN.

⁴⁰ APŁOS, UWS, sygn. 1750, Informacje o realizacji budżetu za 1992 rok, s. 1–4; APŁOS, UWS, sygn. 1751, Informacje o realizacji budżetu za 1993 rok, s. 3; APŁOS, UWS, sygn. 1752, Informacje o realizacji budżetu za 1994 rok, s. 2. APŁOS, UWS, sygn. 1753, Informacje o realizacji budżetu za 1995 rok, s. 124–126; APŁOS, UWS, sygn. 1754, Informacje o realizacji budżetu za 1996 rok, s. 172–176; APŁOS, UWS, sygn. 1755, Informacje o realizacji budżetu za 1997 rok, s. 211–216.

⁴¹ APŁOS, UWS, sygn. 1750, Informacje o realizacji budżetu za 1992 rok, s. 1.

Bibliografia

A. Źródła

I. Źródła archiwalne

- Archiwum Akt Nowych w Warszawie
- Zespół Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej
- Archiwum Państwowe w Łodzi – Oddział w Sieradzu
- Urząd Statystyczny w Sieradzu z lat 1975–1998
- Urząd Wojewódzki w Sieradzu z lat 1975–1998

II. Kroniki i księgi pamiątkowe

- Kronika Rady Wojewódzkiej Zrzeszenia Ludowe Zespoły Sportowe w Sieradzu 1975–1989.

III. Źródła drukowane

- Analiza funduszu obrotowego w zakładach budżetowych za 1978 rok.
- Analiza z wykonania dochodów i wydatków budżetowych w dziale 87 – Kultura fizyczna i sport w roku 1978.
- Decyzja Wojewody Sieradzkiego o wykreśleniu z Rejestru Stowarzyszeń i Związków Urzędu Wojewódzkiego w Sieradzu – stowarzyszenia pod nazwą Wojewódzka Federacja Sportu w Sieradzu z dnia 29 czerwca 1991 r.
- Deklaracja Założycielska WFS w Sieradzu.
- Informacja o rozliczeniu wydatków zbiorczego budżetu województwa z tytułu opóźnień w planowanym uruchomieniu nowych jednostek lub obiektów i urzędzeń w istniejących jednostkach w okresie od 1 stycznia do 31 grudnia 1980 roku.
- Informacja o wykorzystaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu za rok 1986.
- Informacja o wykorzystaniu środków Wojewódzkiego Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej i Sportu za rok 1987.
- Informacja RW Zrzeszenia LZS w Sieradzu dotycząca Wojewódzkiego Ośrodka Szkoleniowego LZS w Burzeninie z dnia 26 maja 1982 roku.
- Informację o realizacji budżetu za 1992 rok.
- Informację o realizacji budżetu za 1993 rok.
- Informację o realizacji budżetu za 1994 rok.
- Informację o realizacji budżetu za 1995 rok.
- Informację o realizacji budżetu za 1996 rok.
- Informację o realizacji budżetu za 1997 rok.
- Kierunki finansowania kultury fizycznej i turystyki przez administrację rządową szczebla wojewódzkiego.
- Pismo Dyrektora Wydziału Budżetowo-Gospodarczego do Narodowego Banku Polskiego Oddział w Sieradzu z dnia 9 stycznia 1979 roku.

- Pismo Dyrektora Wydziału Kultury Fizycznej i Turystyki UW w Sieradzu Tadeusza Rozwensa do Państwowego Zakładu Ubezpieczeń w Sieradzu z dnia 23 stycznia 1979 roku.
- Pismo Zastępcy Przewodniczącego GKKFiS do Wicewojewody Sieradzkiego Józefa Kobieli z dnia 24 lutego 1981 roku.
- Protokół sporządzony w dniu 31 grudnia 1981 roku w sprawie przekazania obowiązków Dyrektora Wydziału Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki UW w Sieradzu OB. Sławomirowi Tralewskiemu.
- Protokół z kontroli problemowej Wojewódzkiej Federacji Sportu w Sieradzu przeprowadzonej w okresie od 26.09.1977 r. do 22.10.1977 r. przez st. rewidenta Wojewódzkiej Federacji Sportu w Kielcach mgr Zbigniewa Zalewskiego.
- Protokół z kontroli przeprowadzonej w WFS w Sieradzu w dniach 27, 28 i 29 grudnia 1979 r.
- Sprawozdanie jednostkowo-zbiorcze o ilościowym stanie urządzeń na dzień 31 grudnia 1975 roku.
- Sprawozdanie z działalności organów statutowych Polskiej Federacji Sportu za okres od 19 grudnia 1973 do 31 grudnia 1977 r. oraz z działalności Biura Zarządu PFS w okresie 1.09.1973 r. – 31.12.1977 r.
- Sprawozdanie z działalności WFS w Sieradzu za lata 1986–1991.
- Sprawozdanie z wykonania Uchwały Nr XXIII/77/79 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 12 grudnia 1979 roku w sprawie „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki do 1985 roku”.
- Statut Wojewódzkiej Federacji Sportu w Sieradzu zatwierdzony na spotkaniu założycielskim odbytym 5 czerwca 1976 roku.
- Uchwała Nr XXIII/77/79 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Sieradzu z dnia 12 grudnia 1979 roku w sprawie „Programu Rozwoju Kultury Fizycznej, Sportu i Turystyki do 1985 roku”.
- Zarządzenie nr 31 Wojewody Sieradzkiego z dnia 1 sierpnia 1990 roku, w sprawie ustalenia regulaminu wewnętrznego UW w Sieradzu.
- Zarządzenie nr 40 Wojewody Sieradzkiego z dnia 19 czerwca 1991 roku, w sprawie ustalenia regulaminu wewnętrznego UW w Sieradzu.
- Zarządzenie nr 53 Wojewody Sieradzkiego z dnia 15 listopada 1994 roku, w sprawie ustalenia regulaminu wewnętrznego UW w Sieradzu.
- Zasady finansowania stowarzyszeń kultury fizycznej i turystyki oraz udzielania pomocy samorządom terytorialnym w zakresie utrzymania obiektów sportowych wynikających z aktualnego podziału kompetencji pomiędzy administrację rządową i samorządową, zatwierdzone przez wicewojewodę sieradzkiego Andrzeja Ruszkowskiego w dniu 14 stycznia 1991 roku.

IV. Prasa

„Głos Robotniczy”, Łódź 1975–1980.

„Nad Wartą”, Sieradz 1980–1998.
„Wiadomości Sportowe”, Warszawa 1975–1998.

B. Literatura

- Dubrawski T., *Zmiany w organizacji kierowania przez państwo kulturą fizyczną w Polsce w okresie od 1984 do 2000 roku*, J. Rodziewicz-Gruhn, E. Małolepszy (red.): „Prace Naukowe AJD w Częstochowie. Seria: Kultura Fizyczna”, z. 5, Częstochowa 2003, s. 129–135.
- Gaj J., Hądzelek K., *Dzieje kultury fizycznej w Polsce*, Poznań 1997.
- Gaj J., Pieczyński P., Urban R., *Sport w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*, [w:] J. Gaj, B. Woltman (red.), *Zarys historii sportu w Polsce 1867–1997*, Gorzów Wlkp. 1999, s. 205–260.
- Gaj J., *Wychowanie fizyczne i sport w Polsce Ludowej*, Poznań 1987.
- Główny Urząd Statystyczny, *Kultura fizyczna w latach 1990–1998*, Warszawa 1999.
- Małolepszy E., *Z dziejów organizacji i zarządzania kulturą fizyczną w Polsce w latach 1918–1998*, J. Rodziewicz-Gruhn, E. Małolepszy (red.): „Prace Naukowe WSP w Częstochowie. Seria: Kultura Fizyczna”, z. 4, Częstochowa 2001, s. 87–100.
- Nowakowski A., *Zarządzanie kulturą fizyczną w Polsce w latach 1944–2001. Studium historyczno-porównawcze*, Rzeszów 2005.

Abstract

Selected Conditions for the Development of Physical Culture in the Sieradzkie Province in the Years 1975–1998

On 1st June 1975 a new two-tier administrative division of the country was introduced creating 49 new provinces. One of the newly created provinces was sieradzkie. On the territory of the sieradzkie province the development of physical culture was coordinated and supervised by the department for physical education and tourism (the name of the department during the period changed repeatedly). The main factors for the development of physical culture in the sieradzkie province included: the amount of funding spent on tasks related to physical culture, sports infrastructure and coaching staff for the purpose of sport in the province.

Keywords: physical culture, sieradzkie province, sports infrastructure.